

EWA ANNA ŻUKOWSKA

DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNO-OŚWIATOWA I ZBIORY BIBLIOTECZNE ZAKŁADU NARODOWEGO IMIENIA OSSOLIŃSKICH

Założyciel Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, Józef Maksymilian hrabia Ossoliński prowadził podczas swojego długiego i twórczego życia bardzo ożywioną i różnorodną działalność społeczną, skupiając się jednak głównie na ochronie i pomnażaniu pamiątek kultury narodowej.

Najbardziej dojrzałym owocem jego pracy prowadzonej w tym kierunku jest powołanie fundacji bibliotecznej, z którą nierozdzielnie kojarzy się jego osoba i nazwisko. Ta kulturalno-naukowa placówka o charakterze narodowym powstała w specyficznych warunkach politycznych, a uzyskanie zgody cesarza na jej utworzenie było wynikiem wieloletnich zabiegów Ossolińskiego na dworze austriackim, na którym cieszył się on szacunkiem należnym człowiekowi honoru, i zręcznemu dyplomacie¹.

Ostatecznie 4 czerwca 1817 roku cesarz Franciszek I podpisał akt ustanawiający fundację Ossolińskiego z siedzibą we Lwowie.

Hrabia Ossoliński przeznaczył na jej rozwój część dochodów uzyskanych ze wszystkich swoich dóbr galicyjskich, zaś z pomocą swojego przyjaciela Wincentego Bąkowskiego rozpoczął odbudowę zdewastowanych budynków poklasztornych karmelitanek, mieszczących się u stóp wzgórza zwanego Szemberkiem, gdzie zamierzał ulokować swój bogaty księgozbiór. Niestety

Mgr EWA ANNA ŻUKOWSKA – doktorantka na Wydziale Humanistycznym UMCS, Instytut Historii; adres do korespondencji: ul. Organowa 6 m. 6, 20-882 Lublin.

¹ F. B e s i a d e c k i, *Józef Maksymilian Ossoliński jako bibliofil. Odbitka z Księgi pamiątkowej 50-lecia Gimnazjum IV im. Jana Długosza we Lwowie*, Lwów 1928; zob. też: T. M i k u l s k i, *Narodziny Biblioteki*, w: *Narodziny Biblioteki Zakładu im. Ossolińskich 1827-1956. W dziesięciolecie działalności we Wrocławiu*, Wrocław 1956, s. 17.

wciąż brakowało środków finansowych na odrestaurowanie siedziby fundacji i z tych samych powodów przetransportowanie książek gromadzonych w prywatnym mieszkaniu Ossolińskiego przy Mayerhoferergasse okazało się niemożliwe za życia hrabiego. Do Lwowa trafiły one dzięki staraniom licznych przyjaciół Ossolińskiego, zainteresowanych przedsięwzięciem fundatora dopiero w roku 1827, a więc po jego śmierci².

Księgozbiór Ossolińskiego, który utworzył zasadniczy trzon „Bibliotheca Patria”, jak wskazuje nazwa, miał charakter narodowy. Wynikał on z kierunku, jaki nadał swojemu bibliofilstwu sam Ossoliński, aby w ten sposób ocalić i skupić w jednym miejscu jak największą ilość piśmiennictwa polskiego. W ten sposób ochronił i przekazał potomnym istotną część narodowego dziedzictwa kulturowego, a jednocześnie włożył do rąk uciemięzonego przez zaborców narodu „broń”, która skutecznie ocaliła Polaków przed wynarodowieniem³.

Józef Maksymilian Ossoliński wykorzystując swoją rozległą wiedzę prawniczą i ekonomiczną, a także doświadczenie bibliotekarskie – pracował bowiem wiele lat w Bibliotece Cesarskiej – samodzielnie opracował status prawny dla swojej fundacji oraz schemat organizacyjny. Pozostawił także cenne wskazówki dla swoich następców, dotyczące usystematyzowania księgozbioru. Zalecał, aby sporządzono katalog w układzie alfabetycznym i rzeczowym na wzór niemieckiego *Handbuch der deutschen Literatur* opracowanego przez J. S. Erscha⁴. Ossoliński zadbał także o to, by jego prywatna biblioteka, przekazana potem Ossolineum, posiadała pełną dokumentację. W tym celu z pomocą zaprzyjaźnionych studentów sporządził inwentarz, który okazał się szczególnie potrzebny podczas przewożenia zbiorów z Wiednia do Lwowa⁵.

Od momentu powołania tej kulturalno-oświatowej placówki Ossoliński nie zamierzał ograniczyć jej działalności jedynie do fundacji bibliotecznej, ale życzył sobie, aby w obrębie Zakładu Narodowego im. Ossolińskich działały jednocześnie: biblioteka, wydawnictwo, drukarnia oraz Towarzystwo Naukowe, powołane do krzewienia kultury i nauki polskiej, poprzez publikowanie wyników prac naukowo-badawczych i stałą współpracę z naukowcami zagranicznymi.

² Tamże, s. 17-19; zob. też: W. J a b ł o Ń s k a, *Józef Maksymilian Ossoliński. Szkic biograficzny*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967, s. 100-101, 110-114.

³ J. A. K o s i Ń s k i, *Biblioteka fundacyjna Józefa Maksymiliana Ossolińskiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1971, s. 70-83, 132-133.

⁴ Cz. G r u s z c z y Ń s k a, *Biblioteczne trudy Józefa Maksymiliana Ossolińskiego*, „Roczniki Biblioteczne”, 7(1963), z. 2, s. 157-171.

⁵ K o s i Ń s k i, *Biblioteka fundacyjna*, s. 70-83.

Idea Ossolińskiego pozyskała sobie wielu zwolenników wśród elity intelektualnej, spośród której wyłonili się godni kontynuatorzy jego dzieła. Funkcję pierwszego dyrektora Ossolineum objął ks. Franciszek Siarczyński, który był także założycielem i pierwszym redaktorem pisma wydawanego przez Zakład, zatytułowanego „Czasopismo Naukowe Księgozbioru Publicznego im. Ossolińskich”. Pełniło ono przede wszystkim rolę informatora o działalności ZNiO oraz przedstawiało bieżący stan księgozbioru Biblioteki Ossolińskich⁶.

Historyczno-literacki profil księgozbioru Ossolińskiego świadczy o osobistych zainteresowaniach hrabiego – historyka. Książki, które kolekcjonował, służyły mu jako warsztat naukowo-badawczy, stąd też przeważają dzieła z zakresu historii, historii literatury i kultury, chociaż znajdują się także prace z innych dziedzin wiedzy, np. teologii, medycyny, przyrody, astronomii, matematyki, czy fizyki.

W prywatnej kolekcji Ossolińskiego obok książek znalazły się również rękopisy, czasopisma, kalendarze, ryciny, mapy i kolekcje numizmatyczne, liczące 1128 sztuk monet, medali, medalików i żetonów, najliczniejszą grupę w tym zbiorze stanowią monety polskie.

Na uwagę zasługuje także ciekawa kolekcja przyrodnicza, zawierająca muszle, minerały i przedmioty pochodzące z wykopalisk greckich i rzymskich.

Kolekcje archeologiczne, przyrodnicze, czy numizmatyczne były bardzo popularne w okresie Oświecenia i często można było je spotkać przeglądając prywatne XVIII-wieczne zbiory.

Ważne są także druki ulotne, *miscellanea*, zachowane w zbiorze Ossolińskiego, szczególnie cenne dla historyków ze względu na fakt, iż stanowią one „skarbnicę” wiedzy o życiu społeczeństwa XVIII i XIX-wiecznego, w którym żył i działał również hrabia Ossoliński⁷.

Księgozbiór nie wyróżniał się estetyką zewnętrzną, bogactwem opraw i pięknych ilustracji, przedstawiał natomiast dużą wartość pod względem bardzo bogatej i różnorodnej tematycznie treści. Najliczniejszą grupę stanowią w nim pisma XVII-wieczne oraz XVIII-wieczne, około 4% zbiorów stanowią dokumenty pochodzące z XIX wieku. Inkunabuły stanowią niewielki procent księgozbioru, cennego głównie ze względu na przynależność do „rzadkości” bibliograficznych. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują m.in. *De origine et fami-*

⁶ Tamże, s. 89.

⁷ Tamże, s. 47-50, 126-129. Zob. też: J. Chodynicki, *Poglądy na zagadnienia historii w epoce St. Augusta*, Warszawa 1915, s. 35-47; por. H. Radkowska, *Rozwój myśli historycznej w dobie Oświecenia*, „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”, t. VI, seria A. Historia Nauk Społecznych, Warszawa 1958, z. 2, s. 26.

lia Turcorum, Epistolae breves Pawła Niawisa i *De constitutione* Karla Biovil-lusa. Dużą wartość historyczną przedstawiają dzieła należące do XV-wiecznego drukarstwa, wśród których znalazły się np. *Donatus moralisatus* Jana Gersona, wydrukowane przez oficynę Kaspra Elyana we Wrocławiu około roku 1475 i *Agenda* wydana w Gdańsku przez oficynę Konrada Baumgartena⁸.

Biblioteka Ossolińskiego kompletowana była różnymi sposobami. Część książek i dokumentów stanowiły dary, głównie od zaprzyjaźnionych naukowców. Ofiarowywali oni przeważnie egzemplarze własnych prac. Wymienić trzeba tutaj nazwiska: Tadeusza Czackiego, Jerzego Samuela Bandtkiego, Adama Czartoryskiego, Ewarysta Kuropatnickiego, Ignacego Krasickiego, czy Aleksandra Fredry, który wzbogacił Ossolineum w 1828 roku o dwa tomy swoich komedii z pierwszego wydania, w 1830 roku podarował bibliotece druki XVII-wieczne, zaś w 1839 XVIII-wieczne panegiryki. Michał Juszyński, należący również do grona ofiarodawców, umieścił w kolekcji Ossolińskiego najcenniejsze i najrzadsze poezje polskie z XVI i XVII stulecia, natomiast XVIII i XIX-wieczne dzieła obcojęzyczne, napisane głównie w języku niemieckim i francuskim, znalazły się w kolekcji zbiorów Ossolińskich za sprawą Szczęsnego Boczkowskiego, Henryka Bogdańskiego i Franciszka Erazma Maciejowskiego⁹.

Księgozbiór Józefa Maksymiliana Ossolińskiego, łącznie z rękopisami i biblioteką przybyską, podzielony był na dwie części: bibliotekę ksiąg ojczystych, zwaną też „Bibliotheca Patria”, oraz bibliotekę ksiąg zagranicznych.

Do biblioteki ojczystej weszły *polonica*, czyli książki napisane przez Polaków, oraz wydane w Polsce i poza jej granicami, ale Polski dotyczące. Biblioteka ojczysta liczyła ogółem 18 420 dzieł, zaś biblioteka ksiąg zagranicznych 8571 dzieł¹⁰.

Początki Ossolineum tworzył prywatny księgozbiór J. M. Ossolińskiego. Były to m.in. rękopisy, druki ulotne, mapy, ryciny, kolekcje numizmatyczne. Potem zbiór był systematycznie uzupełniany i rozbudowywany według surowych kryteriów nabywania nowych publikacji odpowiadających naukowemu profilowi biblioteki.

⁸ K o s i ń s k i, *Biblioteka fundacyjna*, s. 93; zob. też: M. C z a r n k o w s k a, *Ilościowy rozwój polskiego ruchu wydawniczego 1501-1956*, Warszawa 1967, s. 170; E. S z a n d r o w s k a, *Tajemnicza oficyna drukarska XV wieku*, „Roczniki Biblioteki Narodowej”, 3(1967), s. 321-346.

⁹ K o s i ń s k i, *Biblioteka fundacyjna*, s. 78-83; zob. też: J. A. K o s i ń s k i, M. T u r a l s k a, *Ofiarodawcy Biblioteki Ossolińskich*, Wrocław 1968; H. Ł a p i ń s k i, *U początków działalności wydawniczej Ossolineum*, Wrocław 1973.

¹⁰ K o s i ń s k i, *Biblioteka fundacyjna*, s. 89.

W roku 1946, po zajęciu Lwowa przez Związek Radziecki, część zbiorów przewieziono do Polski w jej nowych, powojennych granicach.

Rada Ministrów podjęła uchwałę, na mocy której na nową siedzibę Ossolineum wybrano Wrocław. Bibliotekę ulokowano w zabytkowym XVII-wiecznym gmachu przy ul. Szewskiej, należącym pierwotnie do zakonu szpitalników.

W 1947 roku do Wrocławia przybył pierwszy transport druków i rękopisów. Tym samym zrodziła się potrzeba ponownego uporządkowania i opracowania zbioru, dlatego już rok później ukazał się pierwszy tom „Inwentarza” obejmujący rękopisy, a w 1949 roku tom drugi. Jednocześnie podjęto prace nad sporządzeniem indeksu osobowego i rzeczowego oraz katalogu dokumentów i dyplomów, zaś w 1951 roku wydano już katalog dyplomów średnio-wiecznych. Wkrótce potem rozpoczęła się edycja biuletynu informacyjnego o nowych nabytkach biblioteki pt. „Ze skarbcza kultury”.

W roku 1946 ówczesny dyrektor Zakładu Narodowego im. Ossolińskich Antoni Knot, prezes Jerzy Borejsza i rektor Politechniki Wrocławskiej Stanisław Kulczyński podjęli wspólnie decyzję o reaktywowaniu Towarzystwa Przyjaciół Ossolineum, założonego przed II wojną światową¹¹.

W 1953 roku rozpoczął się nowy okres w historii Ossolineum, ponieważ Zakład został przyłączony do Polskiej Akademii Nauk oraz podzielony na dwie samodzielne instytucje: Zakład imienia Ossolińskich Bibliotekę i Zakład imienia Ossolińskich Wydawnictwo.

Biblioteka zachowała charakter naukowy o profilu humanistycznym, stała się przy tym samodzielną placówką naukową, prowadzącą prace naukowo-badawcze z zakresu historii, dziejów książki, bibliografii i bibliotekarstwa.

Wydawnictwo Zakładu zostało podporządkowane I Wydziałowi Nauk Społecznych PAN, a tym samym zostało zobligowane do wydawania publikacji tego Wydziału i – podobnie jak biblioteka – przyjęło status wydawnictwa naukowego o profilu humanistycznym.

Publikacje wydawnictwa rozprowadzane były przez księgarnię patronacką Ossolineum, mieszczącą się w Krakowie, potem przeniesioną do Wrocławia. Współpraca z Instytutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk zaowocowała powstawaniem nowych publikacji naukowych m.in. serii pt. „Biblioteka Pisarzy Polskich” pod red. Marii R. Mayenowej.

W serii tej ukazały się m.in. prace: Macieja Sarbiewskiego *O poezji doskonałej*, Mikołaja Reja *Rozprawa między trzema osobami...*, Samuela Twardow-

¹¹ J. Trzynadłowski, *Dziesięć lat we Wrocławiu, Zakład imienia Ossolińskich 1827-1956. W dziesięciolecie działalności we Wrocławiu*, Wrocław 1956, s. 23-26.

skiego *Dafnida* i różne inne teksty literackie. Ponadto wydano także wiele wartościowych prac literaturoznawczych i bibliograficznych w kilku seriach, m.in. „Studia Historycznoliterackie” pod red. Janusza Kotta, „Studia Staropolskie” pod red. Kazimierza Budzyka, „Książka w Dawnej Kulturze Polskiej” pod red. Kazimierza Budzyka i Alodii Gryczowej, oraz „Prace Bibliograficzne” redagowane przez Witolda Suchodolskiego, „Materiały Bibliograficzne” red. Ewy Korzeniewskiej, „Polską Bibliografię Literacką” Stefana Vrtel-Wierczyńskiego.

Wrocławskie Ossolineum wydawało również prace historyczne, głównie jednak związane z lokalną historią regionu śląskiego.

Ossolineum opublikowało w obrębie tego zagadnienia kilka ważnych prac, które warto wymienić, m.in. *Historię Śląska*, dwutomowy *Pamiętnik Konfederacji Śląskiej Historyków*, oraz *Cykl Śląski*.

Do najważniejszych publikacji z dziedziny bibliografii i bibliologii należą wydane przez Zakład: *Bibliografia bibliografii polskich* Wiktora Hahna, *Bibliografia literacka* Stefana Vrtel-Wierczyńskiego i *Bibliografia Historii Polski* pod red. Kazimierza Lepszego¹².

Zespoły redakcyjne Wydawnictwa Ossolineum powróciły do rozpoczętej przed wojną edycji *Dzieł wszystkich* Juliusza Słowackiego pod redakcją Juliusza Kleinera, ponadto przy współpracy z Towarzystwem Literackim im. Adama Mickiewicza, wydały dwukrotnie *Dzieła* Juliusza Słowackiego, pod redakcją Juliana Krzyżanowskiego¹³.

Swoje powstanie i przetrwanie w trudnych warunkach politycznych i zawieruchy wonnej Ossolineum zawdzięczało przede wszystkim zaangażowaniu ludzi nazywających siebie „ossolińczykami”, a bycie „ossolińczykiem” wiązało się z osobliwym patriotyzmem, który przejawiał się w tym, że niedopuszczalna była przeciętność i bierność właściwa dla bibliotekarza-biurokraty. Od pracowników biblioteki wymagano nie tylko wysokich kwalifikacji zawodowych, ale oczekiwano od nich, iż będą czynnymi współtwórcami kultury narodowej¹⁴.

Obecnie status prawny Zakładu regulowany jest ustawą o fundacji Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich z 5 stycznia 1995 roku (Dz.U. z 9 marca 1995 r.). Z treści ustawy wynika, że „Zakład Narodowy imienia Ossolińskich znajdował i znajduje inspirację w oświadczeniu Józefa Maksymiliana Ossoliń-

¹² Tamże, s. 29-36.

¹³ Tamże, s. 32.

¹⁴ M. Gębárovicz, *Oczyrna Starszego Ossolińczyka, Zakład imienia Ossolińskich 1827-1956. W dziesięciolecie działalności we Wrocławiu*, Wrocław 1956, s. 147.

skiego z dnia 17 lipca 1804 r., zgodnie z którym cały majątek po śmierci Fundatora stał się «publiczną własnością Kraju i Narodu», uznając, że Zakład – skarbnica polskiego dziedzictwa kulturowego – kontynuuje działalność w celach wskazanych w Ustawieniu Narodowym, w tym w aktach, które obejmują Ustawienie Familijne z 18 października 1816 r., Umowę Józefa Maksymiliana Ossolińskiego z Henrykiem Lubomirskim z dnia 25 grudnia 1823 r. oraz akt dodatkowy do Ustawy Fundacyjnej z dnia 15 stycznia 1824 r. [...]”¹⁵.

Zakład Narodowy imieniem Ossolińskich publikuje obecnie różnego rodzaju informatory i statystyki, dotyczące stanu zbiorów oraz wykorzystania ich w czytelnich i pracowniach, w tym celu posługuje się różnego rodzaju mediami, m.in. łączami internetowymi.

W chwili pisania niniejszego artykułu Zakład udostępniał na swoich stronach internetowych statystyki aktualizowane na rok 1998, wynika z nich, że Biblioteka w tym roku posiadała w swoich zbiorach 161 644 czasopisma, 2188 dokumentów, 182 660 Zbiorów Gabinetu Grafiki, 27 706 Zbiorów Gabinetu Kartografii oraz Zbiory Mikroform w ilości 14 578. Z przedstawionej statystyki wynika, że biblioteka, oprócz wymienionych zbiorów, ma także druki zwarte, rękopisy, stare druki, kolekcje numizmatyczne, dokumenty życia społecznego, a także różnego rodzaju kopie; ponieważ ich stany ilościowe znajdowały się w trakcie uaktualniania, nie mogę ich przedstawić w niniejszym artykule.

Za pośrednictwem internetu Zakład zapoznaje zainteresowanych użytkowników również ze swoją historią, prezentuje zdjęcia niektórych kolekcji i podaje ich dokładne opisy. Wrocławskie Ossolineum szczyci się bogatą kolekcją numizmatyczną, większość prezentowanych w niej eksponatów pochodzi z Muzeum XX Lubomirskich Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie. Do czasów II wojny światowej kolekcja numizmatyczna składała się z monet polskich, obcych i starożytnych oraz banknotów i bonów zastępczych polskich i obcych. Pierwotny zbiór zapoczątkowany w XVIII wieku przez Józefa Maksymiliana Ossolińskiego i ofiarowany Zakładowi Narodowemu połączony został ze zbiorami Lubomirskich, wzbogacając się o około 18 000 monet i 5000 medali.

Kolekcję znacznie powiększyli ofiarodawcy: Ignacy hr. Łoś i Ignacy hr. Krasicki, zaś stałym źródłem pomnażającym kolekcję był Lwowski Urząd

¹⁵ Ustawa o fundacji – Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, „Dziennik Ustaw” z 9 marca 1995 r., Dz.U.95.23.121.

Menniczy, eksponaty trafiały do Muzeum również poprzez Wydział Stanów Galicyjskich.

W skład kolekcji numizmatycznej wchodził również zbiór medali, największy w Polsce, który reprezentował twórczość medalierską od XVI do XX wieku, a także kolekcja falerystyczna, obejmująca zbiory orderów, pierścieni patriotycznych i wszelkiego rodzaju odznaczeń. Wartość kolekcji znacznie podnosiły pamiątki narodowe związane z postaciami historycznymi, cenny i rzadki był zbiór odznak masońskich. Niestety w latach 1940-1941 zbiory monet polskich i obcych wraz z medalami przekazane zostały przez radzieckie władze okupacyjne do Muzeum Historycznego Miasta Lwowa a porozumienie między ZSRR a Polską z 1945 roku, dotyczące podziału Ossolineum we Lwowie, nie objęło kolekcji numizmatycznej, stąd do Wrocławia trafiła tylko część medali i monet. Obecnie zbiór liczy 38 677 monet polskich, obcych, banknotów polskich i obcych oraz monet antycznych.

Monety polskie zawierają emisje od denara Mieszka I do monet współczesnych Mennicy Warszawskiej, zaś do najcenniejszych zaliczane są śląskie floreny i kwartniki oraz rzadkie odmiany denarów książąt z okresu rozbitcia dzielnicowego. Okres talarowy reprezentowany jest od monet wybijanych za czasów panowania Stefana Batorego, poprzez czasy Wazów, Sasów, aż do ostatniego króla polskiego Stanisława Augusta Poniatowskiego. Do cennych i unikalnych należą egzemplarze cztero, pięcio i dziesięciodukatowe, emitowane w mennicach gdańskiej i toruńskiej za panowania królów z dynastii Wazów. Do ciekawostek należą XIX-wieczne falsyfikaty Igła, Majnerta i Fajna monet z XVI i XVII wieku. Do zbioru monet polskich włączono także zespół banknotów od Kościuszkowskich biletów skarbowych z 1794 roku do czasów współczesnych.

Monet obcych jest w zbiorach 9555 egzemplarzy, przy czym najliczniejszą grupę stanowią tutaj monety krajów niemieckich od czasów średniowiecznych do współczesności, pochodzą one z okolic Lubrańca, Katowic i spod Myślenic. Druga grupa pod względem liczebności to XVI-wieczne kopiejki rosyjskie, monety czeskie, węgierskie, austriackie, litewskie i inne. Zbiór monet antycznych pod względem liczebności zajmuje trzecie miejsce w kraju po Muzeum Narodowym w Warszawie i Krakowie. Zawiera on monety greckie i rzymskie z cennym zespołem republikańskim i monetami bizantyjskimi.

Medale stanowią istotną część zbioru numizmatyczno-sfragistycznego, który liczy 6239 egzemplarzy, zaś na jego treść składają się królewskie medale historyczne od XVI do XVIII stulecia, medale osobowe dedykowane wybitnym postaciom historycznym oraz medale upamiętniające ważne wydarzenia polityczne i kulturalne.

Cenną grupę stanowią medale prywatne, prezentujące w sztuce medalierskiej polski barok, z epoką renesansu związane są natomiast medale wybijane za czasów panowania Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta. Liczną grupę stanowią także medale Jana III Sobieskiego, upamiętniające odsiecz wiedeńską. Kolekcja falerystyczna liczy obecnie 5220 obiektów i zawiera ordery i odznaczenia państwowe polskie i obce.

Poprzez wykorzystywanie wszelkich dostępnych mediów w celu jak najszerszego rozpropagowania swojej kulturalno-oświatowej działalności Zakład Narodowy imienia Ossolińskich po raz kolejny dowodzi, że nie jest placówką przestarzałą, ale podobnie jak w początkach swojego funkcjonowania, tak i obecnie ma ogromny wpływ na rozwój kultury i nauki polskiej.

CULTURAL-EDUCATIONAL ACTIVITIES AND LIBRARY COLLECTION
OF THE OSSOLIŃSKI NATIONAL INSTITUTE

S u m m a r y

The aim of the present paper is to broaden the knowledge about the Institute (Ossolineum) as far as developing and propagating national science and culture is concerned.

The institution works according to the assumptions accepted by its founder, Jerzy Maksymilian Count Ossoliński. By organising the library – that was supposed to be national in its character – in 1817, Ossoliński laid foundations for establishing the Ossoliński National Institute.

He expected Ossolineum to convert creative energy giving new contents to the national culture and a centre promulgating Polish science, culture, education and art all over Europe. The brief outline of the history of Ossolineum from its establishing in the 19th century to the present that is presented in the paper helps understand the complex origin of the Institute. It is not only a monument of the national culture, but first of all it is a well functioning establishment that has very good facilities serving research work in the form of a rich book collection. This is why in the paper I try to describe Ossolineum's books, taking into consideration their range and contents, and to emphasise the wonderful Ossolineum collections, like coin or archaeological ones.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: Ossolineum, fundacje biblioteczne, akty ustanawiające fundacje, polonica, księgozbiór.

Key words: Ossolineum, library foundations, foundation establishing acts, *polonica*, collections.